

ETTEVÕTETE RESSURSIÕHUSUSE MEETME TEGEVUSTE „JÄÄTMETE RINGLUSSEVÕTU TOETAMINE” NING „JÄÄTMETE KORDUSKASUTUSEKS ETTEVALMISTAMISE TOETAMINE” TULEMUSLIKKUSE JA MÕJU HINDAMINE

KOKKUVÕTE

TÖÖ EESMÄRK

Keskkonnaministeerium avas 2017. aastal meetme „Ettevõtete energia- ja ressursitõhusus” (*edaspidi ettevõtete ressursitõhususe meede*), mille tegevusi 4.3.5. „Jäätmete ringlussevõtu toetamine” ning 4.3.6. „Jäätmete korduskasutuseks ettevalmistamise toetamine” rahastatakse Euroopa Regionaalarengu Fondist „Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2014–2020” prioriteetse suuna „Kasuvõimeline ettevõtlus ja rahvusvaheliselt konkurentsivõimeline teadus- ja arendustegevus” raames. Perioodil 2017 – 2020 andis Keskkonnainvesteeringute Keskus meetme raames toetust kokku **14 taotluse alusel kogusummas 9,05 miljonit eurot** (töö koostamise seisuga on lõpetatud 11 projekti toetustega kogumahu 1,29 mln eurot, kaks projekti elluviimisel eraldatud toetustega kogumahu 7,6 mln eurot ning üks projekt toetuse mahus 137 tuh eurot järelevalvemenetluses).

Antud töö eesmärk on anda hinnang meetme planeerimise ja elluviimise tulemuslikkusele ja mõjule, hinnates seejuures toetatud projektide tegelikku panust Riigi Jäätmekava 2014–2020 strateegilise eesmärgi II tulemusnäitajate saavutamisse ja meetme tegevuste 4.3.5 ja 4.3.6 eesmärkidesse. Töö tulemusel antakse ülevaade, mida oleks vaja toetuste andmisel muuta, et toetuse kasutamisel **saavutada maksimaalne positiivne mõju jäätmete ringlussevõtu ja korduskasutuseks ettevalmistamise edendamisel**. Hindamise läbiviimisel keskenduti **asjakohasuse, tulemuslikkuse ning mõju hindamiskriteeriumitele**.

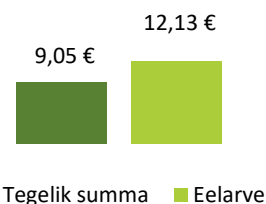
METOODIKA

Käesoleva hindamise raames viidi läbi avakohtumine ja sissejuhatavad intervjuud Keskkonnainvesteeringute Keskuse ja Keskkonnaministeeriumi esindajatega, dokumendianalüüs, statistiliste andmete kogumine ning analüüs ja hindamise eelviimases etapis viidi läbi intervjuud, mille tulemusi eraldi analüüsiti. **Kokku viidi läbi 13 intervjuud toetuse saajatega, kohalike omavalitsuste esindajatega, taotlejatega, kes toetust ei saanud ning katusorganisatsioonide esindajatega**. Hindamise viimase etapi tulemusena kujunesid lõpptulemused ja poliitikasoovitused.

TULEMUSED

Kokku esitati kahe taotlusvooru peale **36 taotlust**, esimeses taotlusvoorus 8 taotlust ja teises voorus 28 taotlust. Esimeses voorus olid kuus taotlust nõuetele mittevastavad, **üks taotlus viidi ellu tegevuse 4.3.6. raames** ning ühe projekti puhul loobuti projekti elluviimisest. Teises taotlusvoorus oli üheksa taotlust, mis ei vastanud nõuetele, kuus projekti katkestati ning **13 projekti said positiivse rahastusotsuse**, millest 2021. a seisuga on lõpetatud 11 projekti ning käimas veel kaks projekti.

Toetuseid on välja antud **9,05 miljoni euro** eest ehk toetuse eelarvest on käesoleva uuringu läbiviimise seisuga kasutatud 74,5%. Projektide kogumaksumus koos

JOONIS 1. VÄLJASTATUD TOETUSE SUMMA VÕRRELDUNA EELARVEGA, MILJONIT EUROT

omafinantseeringuga on **15,13 miljonit eurot** käesoleva uuringu läbiviimise seisuga. Tegelik projektide kogumaksumus selgub pärast projektide elluviimist.

Tegevuse 4.3.5. hindamistulemused:

- **Asjakohasus** – tegevust „Jäätmete ringlussevõtu toetamine“ saab hinnata osaliselt asjakohaseks, kuna rahastuse saanud 13-st projektist 11 (moodustavad eelarvest 14,5%) on suunatud jäätmete kogumisele, mis otseselt ei taga nende ringlussevõttu, kuid omavad kindlasti olulist rolli selleks kaudselt panustades. Alates 31. okt 2020 jõustus määruse muudatus, mille kohaselt jäätmejaamade ja -majade rajamist, laiendamist ning inventari soetamist enam ei toetata meetme tegevuses 4.3.5. „Jäätmete ringlussevõtu toetamine“.

Keskkonnateadlikkuse seisukohalt saab tegevust „Jäätmete ringlussevõtu toetamine“ hinnata asjakohaseks, kuna investeeringute elluviimise piirkondades on täheldatud elanikkonna aktiivsuse ja teadlikkuse kasvu jäätmete sorteerimisel.

- **Tulemuslikkus** – tegevust „Jäätmete ringlussevõtu toetamine“ saab hinnata tulemuslikuks, kuna rahastatud projektide arvuga on saavutatud 2020. aasta väljundnäitajaks määratud sihttase.
- **Mõju** – kuigi võib eeldada, et Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2023. aasta sihtväärtused saavutatakse, ei ole hetkel tegevuse „jäätmete ringlussevõtu toetamine“ mõju võimalik hinnata, sest puuduvad andmed Riigi Jäätmekava strateegilise eesmärgi II tulemusnäitajate 2020. aasta tasemetega arutamiseks.

Tegevuse 4.3.6. hindamistulemused:

Tegevuse „Jäätmete korduskasutuseks ettevalmistamise toetamine“ asjakohasust, mõju ja tulemuslikkust ei ole võimalik hinnata kuna tegevuse raames ainsana rahastatud projekt sattus raskustesse. Ettevõtte esindajaid ei ole õnnestunud hindamise raames intervjuerimise eesmärgil kätte saada. KIKI poolt on algatatud järelevalvemenetlus.

JÄRELDUSED JA SOOVITUSED

JÄRELDUS	SOOVITUS
Keerulised ja ebaselged taotlemise tingimused (J2)	S1: Luua juhendmaterjalid ja pakkuda eelnõustamist Meetme atraktiivsuse suurendamiseks on soovituslik lisaks olemasolevale koostada iga taotlusvooru kohta täiendavad juhendmaterjalid, kus on selgitatud võimalikult lihtsalt Euroopa Liidu poolt kehtestatud riigiabi andmise reegleid ja tingimusi. Lisaks on otstarbekas pakkuda konsultatsioone potentsiaalsetele taotlejatele. Soovituslik on seda teha, kas Keskkonnainvesteeringute Keskuse koordinaatorite poolt personaalselt või ressursipuuduse korral läbi välise partneri, kes kaardistaks sobiliku sihtrühma, tutvustaks toetusmeetme tingimusi, hindaks projekti potentsiaali antud meetme kontekstis ning aitaks läbi mõelda taotlemise tingimuste, sh riigiabist tulenevate nõuete täitmise.
Rahastatud projektid ei kata probleemseid valdkondi (J3)	S2: Konsulteerida potentsiaalsete taotlejatega, et selgitada välja nende vajadused Meetme tegevuste planeerijatel on soovituslik teha eelkonsultatsioone töörühmade moodustamise ning erialaliitude ja kohalike omavalitsustega suhtlemise kaudu. Tarvis on tihedamalt ja regulaarselt korraldada töörühmasid, viia läbi küsitlusi/(paneel)intervjuusid ning kaasata meetme väljatöötamise protsessi.
Taotluste lühike ettevalmistusaeg (J4)	S3: Rakendada jooksvat taotlemist Hoida taotlusvoorud jooksvalt avatud seni kuni eelarve täitub. Selline korraldus annaks taotlejatele piisavalt palju ettevalmistusaega, et kvaliteetne projekt ette valmistada ja nõuetekohane taotlus esitada.
Keerulised ja ebaselged taotlemise tingimused (J2)	S4: Rakendada taotluste läbivaatamisel paindlikkust vastavalt konkreetsele projektile Näiteks kolme hinnapakumise nõude puhul rakendada paindlikkust kui on tegemist kõrgelt innovaatiliste lahendustega, kus ei ole võimalik kolme võrreldavat hinnapakumist esitada. Juhul kui kolme võrreldavat pakkumist ei ole võimalik esitada, siis tuleb taotlusele lisada sellekohane selgitus. Soovituslik on

	koostada täpsemad juhised, mida antud selgitus peab sisaldama (dokumendi vorm, kontrollküsimused)
Madal teadlikkus jäätmeäitluse vajalikkusest (J5)	S5: Toetada teavitustööd projekti osana Kuna jäätmeringlus algab inimeste teadlikkusest, siis tuleb endiselt panna suurt rõhku teavitustöö toetamisele. Teavitustöö kui tegevus on soovituslik toetada projekti osana, st ainult teavitustöö tegevustele rahastuse taotlemine ei täidaks meetme eesmärki.
Jäätmetekke vähendamisele ei ole suunatud piisavalt tegevusi (J6)	S6: Toetada projekte, mis panustavad jäätmetekke vältimisse või vähendamisse Jäätmete kogumise ja ringlussevõtuga seotud investeringuid tuleks ka edaspidi toetada, kuid jäätmetekke vähenemiseks tuleb teha ka tegevusi, mis jäävad kohaliku omavalitsuse haldusalast välja.
Taotluste pikk menetlusaeg (J4)	S7: Lühendada menetlusaega ja/või tuua projekti abikõlblikkuse perioodi varasemaks Soovituslik on võimaldada alustada projekti tegevustega enne rahastusotsuse saamist. Võimalik on lisada tingimus, et enne rahastusotsuse saamist ei tohi taotleja sõlmida ühtegi siduvat lepingut enne rahastusotsuse saamist, et täita üldise grupierandi (GBER) määruse artikkel 6 ergutava mõju tingimust. Vajadusel saab defineerida võimaliku varaseima abikõlblikkuse perioodi alguse ka riigiabi liigist tulenevalt. Soovituslik on täpsemalt analüüsida projektitaotluste menetlusprotsessi, et lühendada projektide menetlusaega. Näiteks kui täna toimub projekti hindamine spetsialistide poolt etapiti, siis rakendada eri valdkonna spetsialistide poolt hindamist paralleelselt.
Projektide arv mõõdikuna ei näita kui palju tegelikult jäätmeid ringlusse suunatakse (J7)	S8: Lisada täiendavad mõõdikud ning seirata ringlusse suunatud jäätmete koguseid Kui soov on saavutada suurem jäätmete ringlussevõtt, siis tuleb meetme eesmärgi täitmiseks seada täiendavad mõõdikud. Näiteks projektide arv mõõdikuna ei näita kui palju tegelikult jäätmeid ringlusse suunatakse. Seetõttu tuleb seada täiendavaid mõõdikuid, mis hindavad reaalseid jäätmete ringlusse suunatud koguseid (uue perioodi meetmele on juba ettenähtud täiendavate mõõdikutena nt „Liigiti kogutud jäätmed“ (t/aastas) ning „Esmase toorme sääst projektidega“ (t/aastas)).
Andmete puudumine ei võimalda seirata meetme tulemuslikkust (J8)	S9: Nõustada kohalikke omavalitsusi jäätmejaamade haldamisel Kohalike omavalitsuste toetamiseks pakkuda neile nõustamist, korraldada Keskkonnainvesteeringute Keskuse koolituspäevi või tööseminare, kus kohalikud omavalitsused saaksid jagada omavahel parimaid praktikaid.
Meetme oodatav mõju ja eelarve ei ole tasakaalus (J9)	S10: Eelistada jäätmete ringlussevõtu lahendusi pakkuvaid projekte Suurem rõhk peaks olema tegevuste toetamisel, mis konkreetset loovad jäätmetest uusi tooteid, et materjali ringlusse võtta. Üks võimalusteks oleks muuta hindamiskriteeriume selliselt, et konkreetsele tegevusele ja/või jäätmekoodile, mis käesoleval hetkel on kõige kriitilisemad (nt jäätmetekke koguste, keskkonnakahju, käitlusvõimsuse osas), antakse lisapunkte. Lisapunkte võiks anda ka projektidele, mis täidavad terviklikult ringlussevõtu ahela, st koguvad jäätmed ning turustavad neist realiseeritud tooted.
Meede ainuüksi ei taga jäätmete ringlussevõttu (J10)	S11: Riigi poolt täiendavate sammude tegemine, et tekitada ringlussevõetavate materjalide turg Tuleb luua tingimused, mis soosiksid ringlussevõttu riigihangetel. Riigihangete hindamiskriteeriume tuleks muuta nii, et riik tekitab nõudlust ringlussevõetavate materjalidele.
Jäätmevaldkonda toetavad tegevused ei ole omavahel piisavalt hästi seotud (J11)	S12: Toetuste andmisel arvestada pikaajalise ja tervikliku tegevusplaani Kui käesolevas rahastusperioodis anti toetuseid selleks, et jäätmete liigiti kogumiseks saaks jäätmejaamasid rajada, siis järgmises voorus tuleks suunata muuhulgas taotlema neid projekte, mis puudutavad juba toetust saanud liigiti kogutud jäätmeliikide ringlusesse suunamist. Tuleb tagada, et erinevad toetusmeetmed toetaksid üksteist ning ühiselt hõlmataks ära kogu jäätmehierarhia, et mõni ahela lüli ei jääks investeeringute elluviimisel ja mõju avaldumisel pudelikaelaks.

Soovitused tuleks ellu viia järgnevas ajakavas:

1. Soovitused, mida kasutusele võtta **esimesel võimalusel** uue taotlusvooru/toetusmeetme väljatöötamisel ja avamisel (olulisuse järjekorras):
 - S1: Luua täiendavad juhendmaterjalid ja pakkuda eelnõustamist.
 - S7: Lühendada menetlusaega ja/või tuua projekti abikõlblikkuse perioodi varasemaks.
 - S3: Rakendada jooksvat taotlemist.
 - S10: Eelistada jäätmete ringlussevõtu lahendusi pakkuvaid projekte.
 - S2: Konsulteerida potentsiaalsete taotlejatega, et selgitada välja nende vajadused.
 - S4: Rakendada taotluste läbivaatamisel paindlikkust vastavalt konkreetsele projektile.
 - S5: Toetada teavitustööd projekti osana.
2. Soovitused, mida kasutusele võtta **järgneva 2-3 aasta jooksul** paralleelselt uue taotlusvooru/toetusmeetme väljatöötamisel (olulisuse järjekorras):
 - S8: Lisada täiendavad mõõdikud ning seirata ringlusse suunatud jäätmete koguseid.
 - S6: Toetada projekte, mis panustavad jäätmetekke vältimisse või vähendamisse.
 - S9: Nõustada kohalikke omavalitsusi jäätmejaamade haldamisel.
 - S11: Riigi poolt täiendavate sammude tegemine, et tekitada ringlussevõetavate materjalide turg.
 - S12: Toetuste andmisel arvestada pikaajalise ja tervikliku tegevusplaaniga.